IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ *IL-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI*

L-EWWEL KTIEB TA' L-1938

IŻ-ŻMIEN U S-SABAR FIL-KITBA LETTERARJA

Kull ħaġa titlob iż-żmien tagħha; u aktar ma l-ħaġa li għandha tiġi hi kbira, tas-saħħa, dewwemija, aktar iż-żmien meħtieġ għat-tiswir tagħha għandu jkun twil u mimli: u jekk din il-ħaġa għandha tkun ukoll sabiħa li togħġob, tgħaxxaq, issaħħar, bla tarf irid ikun is-sabar fir-rqim minn tagħha.

Min irid jagħmel xogħol tas-sew letterarju u ma jifhemx din il-verità prattika għall-aħħar, f'bosta ħabtiet jiġrilu waħda minn dawn it-tnejn: jew igħaġġel fejn għandu jmur bil-mod, u l-ħaġa li jrid jagħmel toħroġ nieqsa, imfellka, bla ħajr; jew jitlef sabru fl-aħjar, tonqsu l-qalb li jaħdem u jistenna, u jħalli xogħlu bla mitmum.

Dawn l-erba' kelmiet irridu ngħiduhom l-iżjed lill-kittieba ż-żgħażagħ tal-Malti, għax ma rriduhomx kieku jitilfu żmienhom igħawġu u jitbiegħdu minn fejn jixtiequ jaslu, jew jaqtgħu qalbhom mit-trieq, għax ftit ħarxa u twila, u jerġgħu lura wara l-ewwel passi.

Ta' din il-verità li semmejna fuq, in-Natura, li fil-liġijiet tagħha hi dejjem eżatta, u, għal min irid jitgħallem, hi mgħallma perfetta, tqegħdilna quddiem għajnejna turijiet sbieħ tal-għaġeb. Nieħdu żerriegħa jew

basla tal-ward u żerriegħa ta' l-arawkarja, nitfgħuhom fl-art f'ħin wieħed, ngħattuhom bit-trab u nsaqquhom kif jiġi minnu. Wara ftit tal-ġranet iż-żerriegħa, jew il-basla li tkun tal-ward taraha tnibbet; iżda jgħaddu x-xhur u x-xhur il-kbar, u tan-nebbieta ta' l-arawkarja għad ma hemm ebda ħjiel. Għaliex? Għax iż-żerriegħa tal-ward tagħti pjanta, jew siġra li matul sena tnibbet, tarmi, twarrad, titbiel, tinxef u tmut, u ż-żerriegħa l-oħra tagħti siġra ġgantija li wara bosta għexieren ta' snin tibqa' fuq tagħha, tħaddar u togħla u tifrex il-weraq jew ħriegħi il-ġmiel tagħhom.

U fuq it-turijiet tan-natura — aktarx wara ħafna tiġrib u tiġrif—itgħallmu l-bennejja jwettqu s-sengħa tagħhom u jagħtu ż-żmien meħtieġ lil kull xorta ta' bini li jridu jtellgħu. Iridu daqsxejn ta' dwejra kemm wieħed ikollu fejn idaħħal rasu meta jkun jaħdem fil-beraħ? jinżlu sa wiċċ il-blat, ineħħu xi qoxra, jitfgħu filata sies u, ġebla fuq ġebla, itellgħuha f'dawra ta' ftit xmux. Iżda jekk għanhom hu għal dar kbira, għamara ta' saħħa u ta' hena għaldejjem, dawn il-bennejja jinżlu bil-beqqun ġol-blat sa ma jneħħu l-qxur kollu u jsibu s-samm, u hemmhekk biss iqiegħdu s-sisien fuq sodda tajba u jorbtuhom bi ktajjen, biex fehmithom ma tiġix nieqsa. U arahom, meta l-bini jibda tiela', bl-iskorra, l-invell, bir-riegla ċomb, bil-pal, iqisu, iħarsu, jinvellaw, irażżnu, sakemm kull ġebla tiġi f'postha, għal qalbhom u fil-għajn sabiħa.

Ma nħossuniex aħna nitgħaxxqu meta nieqfu nħarsu lejn djar ta' kobor u ta' ġmiel tal-għaġeb f'din il-gżira tagħna li ilhom il-mijiet tas-snin fuq riġlejhom u bil-ħarsa tagħhom kbira u kwieta donnhom iridu jgħidulna li huma lesti biex jiġġieldu ma' mijiet oħra! Ma nħossux, min-naħa l-oħra, qalbna tibki ġo sidirna, meta naraw djar mibnijin ftit snin ilu biex ikunu l-għa-

majjar ħenjin ta' familji ħaddiema, kollha mxegħrin, mixquqin, mifluġin li jżommu u ma jżommux u tibża' ddaħħal rasek fihom!

U issa għalina. Qalbna titgħaxxaq meta tiġi f'idejna kitba—rumanz, novella, buzzett, poeżija—maħsuba tajjeb, imqassma sewwa, mibnija sħiħ u mżejna kif jixraq; iżda tibki meta niltaqgħu, f'xi rokna ta' biblijoteka, ma' kitba oħra mitfugħa fil-karta bla ħsieb, imfassla u meħjuta ħażin għal nuqqas ta' sabar jew għall-għaġla ta' min kiteb. Min ma jifraħx jaqra n-novelli ta' Temi Zammit, in-"Nazju Ellul" ta' Muscat-Azzopardi, l-"Ines Farruġ" ta' Caruana, l "Inni Mqaddsa" ta' Mifsud Tommasi li wara għaxra, erbgħin, ħamsin u tmenin sena għadhom qawwijin u sħaħ bħal meta ħarġu minn idejn il-kittieba tagħhom u għadhom jinqraw bil-pjaċir minn kull min fil-letteratura jħobb it-tajjeb u s-sabiħ? U min ma jħossx għafsa ta' qalb, meta jara ħafna kitba tal-bieraħ, biex ma ngħidx tal-lum, bla sinsla, bla saħħa, bla ħajja tmut fil-waqt li titwieled u flok ma taqla' dawk l-effetti li għalihom aktarx tinkiteb, ma taqlax ħlief xi kelma ta' mogħdrija, jekk ukoll mhux xi tbissima minn taħt minn taħt, jew xi tikmixa tax-xofftejn li donnha trid tgħidlek: Jaħasra! kemm żmien mitluf! kemm flus mitfugħa mar-riħ?!

Niftakru mela: Mhux min jikteb l-aktar, iżda min jikteb l-aħjar; u biex wieħed jikteb l-aħjar irid iż-żmien —żmien ta' ħsieb, ta' qies, ta' fili ta' kulma jiġri madwarna—, u s-sabar fit-tiswija, fir-rqim ta' dak li fil-ħeġġa tal-kitba, jista' joħorġilna mill-pinna. Iż-żmien u s-sabar fil-kitba huma bħall-ilma u l-ħalib fis-siġar: huma biss iġibu l-ward sabiħ u l-frott bnin tal-letteraturi.